

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

Maankamara sekä meren tai muun vesistön pohja geologisine prosesseineen ovat oleellinen osa toimivaa ekosysteemiä. Strategiasta puuttuu geodiversiteetti eli geologinen monimuotoisuus: kallion ja maaperän, geologisten prosessien ja pinnanmuotojen vaihtelevuus. Jyrkänteet ja kalkki- ja serpentiinikalliot ovat strategiassa mukana biologisen monimuotoisuutensa takia, mutta geologiset muodostumat ovat tärkeitä myös itsessään. Geologisia muodostumia ja siten geodiversiteettiä uhkaavat rakentaminen ja maa-aineksen otto niin maa- kuin merialueillakin. Merialueilla uhattuihin muodostumiin kuuluvat esimerkiksi hiekkasärkät sekä harjusaaret ja niiden vedenalaiset jatkeet. Ympäristön kannalta keskeisten biodiversiteetti-, ilmasto- ja merimuuttujien (Essential biodiversity, climate and ocean variables, mainittu luonnoksen kohdassa 3.3) rinnalle on viime aikoina pyritty tuomaan elottoman luonnon monimuotoisuutta ja merkitystä korostavaa Essential Geodiversity Variables –konseptia.

Strategian tavoitteet painottuvat monimuotoisuuden eri tasoista luontotyyppien monimuotoisuuteen ja uhanalaisiin lajeihin. Tämä olisi hyvä todeta ja perustella. Liite 2:n sanastossa on määritelty luonnon monimuotoisuus luonnon vaihtelevuutena kolmella eri tasolla. Määritelmää voisi täsmentää. Tarkoitetaanko ekosysteemien monimuotoisuudella ekosysteemien sisäistä monimuotoisuutta vai erilaisten habitaattien monimuotoisuutta maisemassa? Lajien välinen monimuotoisuus tarkoittanee lajimäärää ja runsaussuhteiden jakaumaa.

Strategiassa olisi syytä selvittää kattavasti, miksi edellisen strategiakauden vaikutukset jäivät niin vähäisiksi ja ilmaista, miten valmisteilla oleva strategia vastaa suoraviivaisesti ja konkreettisesti näihin puutteisiin.

3.1 ja 3.2 Pää tavoite ja tarkemmat tavoitteet

Luontokadon pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden elpyminen vuoteen 2030 mennessä on erittäin tärkeä päätavoite. Haasteita sen toteuttamiselle aiheuttaa mm. ilmastonmuutos. Rehevöityminen on Itämeren ympäristöongelmista merkittävin ja sen uskotaan kiihtyvän

ilmastonmuutoksen vaikutusten, kuten lisääntyneen talvisadannan ja valunnan myötä, joten on äärimmäisen tärkeää keskittyä rehevöitymisen juurisyiden ratkaisuun.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Suolajien uhanalaistumisen pysäyttämiseksi tulisi olla strategiassa tavoite, metsä- ja perinnebiotooppilajien uhanalaisuusindeksitavoitteiden tapaan (3.3.1). Suot ovat vesistöjen ja tunturipaljakoiden ohella eniten heikentyneitä elinympäristöjä (kuva 4).

Soiden tilan parantamiseen liittyen, mikä on tässä käytetyn ojittamattoman suon määritelmä? Rinnastuuko se luonnontilaluokitteluun, jolloin ajatellaan koko suoallasta yhtenä kokonaisuutena, vai huomioidaanko altaiden sisäinen vaihtelu eli altaan sisällä olevat ojittamattomat suon osat? Tällä on merkitystä erityisesti maan etelä- ja länsiosassa, joissa täysin tai lähes ojittamattomat suoaltaat ovat erittäin harvinaisia.

Ojitusten kompensatio ennallistamalla ojitettuja soita lienee toimiva keino, mutta se vaatii selkeän määritelmän. Mitä on täysimääräinen kompensointi? Jos on kyse pelkästään pinta-alasta, niin se tuskin on riittävä toimenpide. Ennallistamalla harvoin saadaan takaisin menetettyjä luontoarvoja kokonaisuudessaan, tai kehitys on vähintäänkin hidaskäyttö; kyse on kymmenistä vuosista, eikä etenkään uhanalaisia lajeja saada välttämättä palaamaan, ainakaan tällä hetkellä käytössä olevilla ennallistamismenetelmillä.

”Soiden tilan parantamiselle asetetaan tavoitteeksi rakenteeltaan ja toiminnaltaan eheiden soiden pinta-alan kasvaminen kymmenellä prosentilla ja niiden kytkeytyvyyden selkeä paraneminen nykyisestä vuoteen 2035 mennessä.”

Hyvä, selkeä tavoite.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Erittäin tärkeänä näemme soiden ennallistamisen osalta strategiassa mainitun kohdan: ”Ennallistamisen tulee olla kustannusvaikuttavaa, perustua laajoihin valuma-aluekohtaisiin suunnitelmiin ja muodostua yhdeksi metsien hoidon toimenpiteeksi.”

Tämän toteutuksessa pitäisi panostaa erityisesti metsänomistajaa lähinnä olevien toimijoiden koulutukseen, eli metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten henkilöstöön. Toimenpiteissä tulisi hyödyntää synergioita muiden prosessien ja monimuotoisuuden parantamisen kanssa. Esimerkiksi suometsien hoidon tukeen voisi yhdistää mahdollisuuden ennallistaa joitakin kuvioita ja saada siitä tukea, samalla kuin toisia kuvioita kunnostusojitetaan.

Sen sijaan tähän kohtaan suhtaudumme enemmän varauksella: “(...) toimintaa laajentaa myös uusien lintukosteikkojen perustamiseen käytöstä poistuville turvetuotantoalueille ja suopelloille.”

Luonnon monimuotoisuus- ja ilmastotoimien pohjaksi tarvittaisiin kokonaistarkastelu erityyppisten kosteikkojen monimuotoisuus- ja ilmastovaikutuksista. Uudelleensoistaminen on todennäköisesti ilmaston kannalta määrän kosteikon perustamista parempi jatkokäyttö entisille turvetuotantoalueille. Kokonaistarkastelun pohjaksi tarvitaan sekä empiiristä uusiin mittauksiin perustuvaa että kokoavaa tutkimusta.

Kansallinen luonnon monimuotoisuusstrategia tukee EU:n laajuista tavoitetta suojelupinta-alan kasvattamiseksi 30 prosenttiin Suomen maa- ja merialueiden pinta-alasta. Suojelupinta-alan tavoitteissa on kuitenkin huomioitava suojeluteho eli se, että riittävä määrä ekologisesti tärkeitä lajeja ja elinympäristöjä jäisi suojelun piiriin. Kuten strategiatekstissä todetaan niin tällä hetkellä näin ei ole, sillä esimerkiksi kolme neljäsosaa merkittävistä vedenalaisista luontoarvoista jää nykyisten suojelualueiden ulkopuolelle.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Tämä kokonaisuus on olennainen strategian toteutuksen ja vaikuttavuuden kannalta. Toteutumisen varmistamiseksi on luotava todelliset ja konkreettiset toimenpiteet, sekä niiden toteutumisen seuraamiseksi mittaristo.

Julkishallinnon osalta olisi syytä järjestelmällisesti ja rinnakkain tarkastella erityisesti Maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) ja tämän strategian sekä tulevan toimenpidesuunnitelman yhtenevät kohdat ja niiden kautta pyrkiä kustannustehokkuuteen ja maksimaaliseen vaikuttavuuteen.

Toimenpidesuunnitelmassa on tarpeellista huolehtia, että maankäytön suunnittelun menettelyissä otetaan alusta asti huomioon luonnon monimuotoisuus ja myös geodiversiteetti, kuten kalliot ja hiidenkirnut. Strategiassa ei ole selkeästi viheralueisiin liittyviä tavoitteita, vaikka niille kaupunkiseuduilla kohdistuu voimakkaita rakentamispaineita, mikä todetaan myös vaikutusten arvioinnissa. Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset ovat yleistyneet kaupunkiseuduilla – niiden prosessit eivät ole yhtä läpinäkyviä kuin maakuntakaava- ja yleiskaavaprosessit, mikä vaikeuttaa asukkaiden heille tärkeän luonnon säilymiseen liittyvää tiedonsaantia ja vaikuttamista. Myös voimassa olevia kaavoja tulisi tarkastella uudelleen nykyisen ymmärryksen kautta, etenkin silloin, kun luonnon kannalta vähemmän tuhoisia vaihtoehtoja olisi olemassa. Luonnonvarojen hyödyntämisessä ja maankäytössä (mm. kaivannaistoiminta sekä maa- ja metsätalous) tulee ottaa huomioon EU:n vesiputedirektiivin edellyttämä pinta- ja pohjavesien vähintään hyvän tilan saavuttaminen ja turvaaminen.

Myös potentiaalisten happamien sulfaattimaiden esiintyminen etenkin Litorina-vyöhykkeellä rannikoilla tulisi huomioida strategiassa. Maanmuokkaustoimenpiteet saattavat aiheuttaa näiden rikkipitoisten maakerrosten hapettumista ja metallien liukenemistä. Pahimmillaan tämä muodostaa vakavan uhan etenkin rannikon maa- ja vesiekosysteemeille.

Suomi on asettanut tavoitteekseen olla hiilineutraali vuoteen 2035 mennessä. Merituulivoima tarjoaa yhden keinon hiilettömään energijärjestelmään pääsemiseksi ja vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Merialueillamme onkin tällä hetkellä näiden tavoitteiden myötä käynnissä monia suuria merituulivoimapuistojen suunnitteluhankkeita. Tuulivoimapuistojen alueellisen mittakaavan ympäristövaikutuksista meriluonnolle ja sen monimuotoisuudelle on kuitenkin hyvin vähän tietoa. Olisikin olennaista selvittää ja ymmärtää näitä vuorovaikutuksia ennen suurten infrastruktuurihankkeiden rakentamista. Tämän tiedon tuottaminen palvelisi ja antaisi pohjan tuleville ympäristövaikutusten selvityksille ja luonnon monimuotoisuudenseurannalle.

Rannikkoalueilla myös pienruoppaukset ovat sellaista toimintaa, joka olisi paremmin huomioitava maankäytön suunnittelussa. Ruoppaus aiheuttaa Itämeren luontotyypeille ja merenpohjien eliöyhteisöille mittavaa haittaa. Suomen rannikolla on Metsähallituksen teettämän kartoituksen mukaan havaittu ruoppauksia jopa 30 000 kappaletta ilmakuviista tulkittuna. Kaikki näistä

ruoppauksista eivät ole päätyneet viranomaisten rekistereihin, vaikka pienimmistäkin (enintään 500 m³) koneellisesta ruoppauksesta on tehtävä ilmoitus ELY-keskukselle ja vesialueen omistajalle. Paineiden ja ympäristöhaittojen vähentämiseksi olisikin erittäin tärkeätä saada parempia käytäntöjä, jotta kaikki pienimmätkin ruoppaukset päätyisivät viranomaisten rekistereihin ja tarvittaessa ruoppauksen ilmoittajat hakisivat vesilain mukaista lupaa ruoppaukselle aluehallintovirastolta.

Kohdassa 3.5.6 tuodaan esille riittävän julkisen rahoituksen merkitys luontokadon pysäyttämiseen. Tämä on ensiarvoisen tärkeää ja toivottavasti rahoitusta pystytään ainakin ylläpitämään ja mahdollisesti myös kasvattamaan. Esimerkiksi Vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden inventointiohjelman jatkuva rahoitus on ollut olennaista Suomen meriluonnon selvitystyössä, poikkitieteellisen asiantuntijaverkoston kehittämisessä ja osaamisen lisäämisessä.

Luvussa 3.5.7. lueteltujen seurantaan toteuttavien tahojen lisäksi myös GTK:lla on aineistoa Suomen luonnon tilasta ja sen kehityksestä, kuten soiden luonnontilaluokitus ja happamien sulfaattimaiden kartoitus.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

-

3.7 Suomi maailmalla

-

Muita huomioita luonnoksesta

-

Valo Onerva
Geologian tutkimuskeskus